

Konu: **Kadim Diller ve Yazılar**

Yazı: **101**

Turukku Kavmi

Doç. Dr. **Haluk BERKMEN**

Tarihte kuzey Mezopotamya bölgesinde, Suriye'nin Türkiye sınırına oldukça yakın bir bölgede Mari adlı bir kadim şehir ortaya çıkarılmıştır. 1933 yılından itibaren kazılmış olan **Mari** şehrinde büyük bir saray ve bir de Ziggurat bulunmakta idi. Kadim Mari şehrinde ortaya çıkan binlerce kil tablette pek çok bilgi ele geçmiştir. Çivi yazılı tabletlerin birçoğunu **Georges Dossin** (1) ve **Jean-Marie Durand** (2) okumuş ve yayınlamışlardır. Mari şehri Fırat deresinin batı yakasında **Amurru** krallığına ait önemli bir kültür merkezi idi.

Batı kaynaklarında **Amorit** olarak bilinen Amarru adını **Ama-Ur-Ru** hecelerine ayırdığımızda Ama = Ana, Ur = Kur, Yerleş ve Ru = Krallık anlamları bir arada "**Yerleşik Ana Krallık**" anlamı belirlemektedir. Bugün bile *anavatan* sözünü kullanıyoruz. Tabletlerde yazılı dilin Afrika-Asya (Afro-Asiatic) kökenli olduğu ve Sami dil grubuna yakın olduğu saptanmıştır. Mari şehir adında **Ama-Ru = Ana krallık** anlamı bulunduğu görüşümdedir.

Üstteki haritada yeşil renkle gösterilmiş Amurru krallığının M.Ö. 2300 yıllarındaki sınırları görülüyor. Mari şehri bu krallığın merkezinde bulunuyordu. Amurru krallığı Sümer şehirleriyle iç-içe olup, kuzeyde Hurri ve doğuda Subartu krallığına komşu idi. Hurri adındaki H sesi sessiz olarak okunduğunda Ur-Ri/Ur-Ru = **Ur krallığı** anlamı bulunuyor. Nitekim Hurri krallığında Urkeş adlı bir şehrin olduğunu üstteki haritada görüyoruz. Keza Subartu adının aslı Subarru veya Subarri olduğu biliniyor (3). Subarru **Subar krallığı** demek olup, bu halkın Sümerlerle akraba oldukları görüşümdedir. Hurri dili ne Hint-Avrupa ne de Sami dil grubuna aittir. Bitişken (Agglutinant) bir dil olan Hurrice, Asya kökenli olabilir (4).

Hurri halkının Ön-Türk boylarından oluşmuş olması pekâlâ mümkündür. Kaynak (4)de Hurri kralı Tuşratta hakkında şu açıklama bulunuyor:

"Hurri - Mitanni Devleti'nin nüfusunun çoğunluğunu Hurriler oluşturmaktaydı. Devlet soyluları Hurrice isimler kullanmaktaydı. Mitanni kralı **Tuṣratta**'nın Mısır firavununa gönderilen ve Amarna'da bulunan mektupların çivi yazısı kullanılarak Hurrice yazılması, Tuṣratta'nın Akatça yazılmış diğer mektuplarda, karşılığı bilinmeyen kelimeler için Hurrice kullanılması ve Tuṣratta'nın bazen kendinen **Hurri Kralı** olarak bahsetmesi Mitanni Devleti'nin resmi dilinin Hurrice olduğunu göstermektedir." (4)

Tuṣratta adlı Hurri kralı Turukku veya Turuki halkından olabilir mi? Zira Mari'de bulunmuş olan kil tabletler dört cilt halinde yayınlanmış ve 13 tablette toplam 22 defa "Turuku", "Turukku", "Turuki, ve "Turuk" biçiminde bir kavim adının geçtiği saptanmıştır. Altta bu kavim adının çivi yazılış şekilleri görülüyor.

Tu - ru - uk - kii = Turukki

Tu - ru - kii = Turuki

Bu sözcüklerin Türk boylarını belirttiğini ilk kez söyleyen **Hamit Zübeyir Koşay** (1897 - 1984) 1982 yılında Bükreş'te, bulgularını bir bilimsel bültende yayınlamıştır (5). Yandaki çivi yazıları hakkında bilgi (6)cı kaynakta bulunuyor.

Keza Azarbaycan tarihçilerinden Z. Yampolski, Yusif Yusifov ve S. Əlyarov, Asur metinlerinde geçen Turukku veya Turuki halkını Türk saymış ve bu adın çeşitli zamanlarda ve çeşitli dilli yazılarda türük, török, turuk, turok şeklinde kullanıldığını kaydetmişlerdir. Turuk adının **Tur + Ok** boylarında oluştuğundan **21** sayılı **Traklar ve Makedonlar** (7), **24** sayılı **As, Okh ve Tur Halkı** (8) ve **77** sayılı **Dor'lar ve Apollon** (9) başlıklı yazılarımda söz ettim.

Kaynaklar

- (1) https://en.wikipedia.org/wiki/Georges_Dossin
- (2) https://en.wikipedia.org/wiki/Jean-Marie_Durand
- (3) <https://en.wikipedia.org/wiki/Subartu>
- (4) <https://tr.wikipedia.org/wiki/Hurriler>
- (5) <http://hamitzubeyrkosay.kimdirkimdir.com/>
- (6) <https://az.wikipedia.org/wiki/Turukki>
- (7) <http://www.halukberkmen.net/pdf/121.pdf>
- (8) <http://www.halukberkmen.net/pdf/59.pdf>
- (9) <http://www.halukberkmen.net/pdf/317.pdf>